

- law. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX%3A52007DC0160> (Accessed: 26.12.2025) [in English].
- Decision no 1/95, 1995 – Decision no 1/95 of the EC-Turkey Association Council of 22 December 1995 on implementing the final phase of the Customs Union (96/142/EC). *Republic of Turkiye Ministry of Trade*. URL: <https://www.trade.gov.tr/turkiye-and-eu/turkiye-and-the-eu> (Accessed: 11.01.2026) [in English].
- EU-Turkey migrant deal, 2016 – EU-Turkey migrant deal: A Herculean task. *BBC News*. 18.03.2016. URL: <https://www.bbc.com/news/blogs-eu-35848181> (Accessed: 29.12.2025) [in English].
- EU-Turkey refugee deal, 2016 – EU-Turkey refugee deal a historic blow to rights. *Amnesty International*. 18.03.2016. URL: <https://www.amnesty.org/en/latest/press-release/2016/03/eu-turkey-refugee-deal-a-historic-blow-to-rights/> (Accessed: 29.12.2025) [in English].
- Fleck, 2023 – Fleck A. Europe’s Turkish Communities. *Statista*. May 11, 2023. URL: <https://www.statista.com/chart/29975/number-of-turkish-people-in-european-countries/> (Accessed: 11.01.2026).
- Freeze EU accession, 2016 – Freeze EU accession talks with Turkey until it halts repression, urge MEPs. *News European Parliament*. 24.11.2016. URL: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20161117IPR51549/> (Accessed: 07.01.2026) [in English].
- Hakura, 2018 – Hakura F. EU–Turkey Customs Union. Prospects for Modernization and Lessons for Brexit. Chatham House. 2018. 16 p. URL: <https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/publications/research/2018-12-12-eu-turkey-customs-union-hakura.pdf> (Accessed: 07.01.2026) [in English].
- Huseyn, 2025 – Huseyn H. Turkey’s Engagement in Energy Security Cooperation with South Caucasus Countries. *Grani*. 2025. 28(1). P. 110-117. <https://doi.org/10.15421/172514> [in English].
- The future of European, 2025 – The future of European competitiveness: Report by Mario Draghi. 16 September 2025. *European Commission*. URL: https://commission.europa.eu/topics/strengthening-european-competitiveness/eu-competitiveness-looking-ahead_en (Accessed: 05.01.2026) [in English].
- Togan, 1997 – Togan S. Opening up the Turkish Economy in the Context of the Customs Union with EU. *Journal of Economic Integration*. 1997. 12(2), June. P. 157-179. [in English].
- Turkey – statistics & facts, 2025 – Turkey – statistics & facts. *Statista*. Dec 17, 2025. URL: <https://www.statista.com/topics/1442/turkey/#topicOverview> (Accessed: 28.12.2025) [in English].
- Turkey Trade, 2018 – Turkey Trade Summary 2018 Data. *World Integrated Trade Solutions*. URL: <https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/TUR/Year/2018/Summary> (Accessed: 14.01.2026) [in English].
- Turkiye and the EU – Turkiye and the EU. *Republic of Turkiye Ministry of Trade*. URL: <https://www.trade.gov.tr/turkiye-and-eu/turkiye-and-the-eu> (Accessed: 26.12.2025) [in English].

Перше надходження – 09.02.2026

Прийнято до друку – 24.03.2026

Оприлюднено на сайті – 06.05.2026

DOI: 10.31499/2519-2035.14.2026.358647

УДК 94:061.2FRE(100)](045)

Олена СКРИПНИК,
orcid.org/0000-0003-1904-3468
кандидат історичних наук,
доцент кафедри всесвітньої історії
та методик навчання
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини
(Україна, Умань)
olena-skripnik@meta.ua

ІСТОРІЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ МІЖНАРОДНОЇ НЕУРЯДОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ FREEDOM HOUSE

У статті здійснено комплексний аналіз історії становлення та основних напрямів діяльності міжнародної правозахисної організації Freedom House. Простежено передумови її створення у 1941 р., еволюцію місії в умовах Другої світової війни, холодної війни та постбіполярного світу, а також трансформацію інструментів впливу на міжнародний дискурс демократії та прав людини. Особливу увагу приділено аналітичній діяльності організації, зокрема започаткуванню та методології ключових рейтингів – «Freedom in the World», «Freedom of the Press», «Freedom on the Net» та регіональних досліджень.

Проаналізовано організаційну структуру, міжнародні програми та участь Freedom House у підтримці демократичних рухів і захисті дисидентів. Окремо розглянуто наукову критику методології рейтингів і дискусії щодо політичних та ідеологічних аспектів вимірювання демократії. Зроблено висновок про значну роль Freedom House у формуванні глобальних індикаторів свободи та її вплив на міжнародні політичні й академічні процеси.

Ключові слова: Freedom House, «Дім свободи», демократія, права людини, Freedom in the World, індекси свободи, міжнародна неурядова організація.

Olena SKRYPNYK,

orcid.org/0000-0003-1904-3468

PhD in History,

Associate Professor, Professor of the World History
and Teaching Methodologies Department
of Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University
(Ukraine, Uman)

olena-skripnik@meta.ua

HISTORY AND ACTIVITIES OF THE INTERNATIONAL NON-GOVERNMENTAL ORGANIZATION FREEDOM HOUSE

The article offers a comprehensive and conceptually grounded analysis of the historical evolution and institutional activity of the international human rights organization Freedom House. It reconstructs the circumstances of its establishment in 1941 and examines the transformation of its mission within the broader context of World War II, the ideological confrontation of the Cold War, and the restructuring of the international system after 1991. Particular attention is devoted to the organization's gradual shift from advocacy-oriented informational work to the development of systematic analytical instruments designed to assess political rights and civil liberties on a global scale. The study explores the origins, structure, and methodological foundations of key reports, including Freedom in the World, Freedom of the Press, Freedom on the Net, and Nations in Transit, emphasizing their comparative framework and evaluative criteria. It analyzes the scoring system, the categorization of regimes, and the standardization of democratic indicators, which have significantly influenced both academic research and policy-oriented discourse. The article further examines the organizational structure of Freedom House, its governing bodies, international offices, and project-based activities aimed at supporting democratic institutions and civil society actors in transitional and authoritarian contexts.

A separate analytical section addresses historiographical debates concerning the normative and ideological dimensions embedded in the organization's assessment model. Special consideration is given to scholarly critiques that question the liberal-democratic paradigm underlying its indicators and the potential political implications of global democracy rankings. At the same time, the study argues that the methodological consistency and longitudinal character of Freedom House indices have ensured their status as one of the most widely cited instruments for measuring democratic development. The findings demonstrate that the organization has contributed to the consolidation of a global normative framework linking democracy, human rights, and international legitimacy. Moreover, its reports have shaped development assistance strategies, conditionality policies, and international monitoring practices. The evolution of Freedom House thus illustrates the growing role of non-governmental actors in constructing standards of democratic governance. In conclusion, the article substantiates that Freedom House represents both an analytical center and a normative actor whose activities reflect broader transformations in the architecture of global civil society and the conceptual understanding of democracy in the twentieth and twenty-first centuries. This comprehensive assessment underscores the organization's enduring relevance in contemporary debates on democratic backsliding and the global crisis of liberal governance.

Keywords: Freedom House, democracy, human rights, Freedom in the World, freedom indices, international non-governmental organization.

Постановка проблеми. З початком повномасштабної російської агресії проти України чимало міжнародних неурядових організацій виступили на підтримку нашої держави, активізувавши правозахисну, аналітичну та адвокаційну діяльність, спрямовану на документування воєнних злочинів та привернення уваги міжнародної спільноти до наслідків російської агресії, серед яких особливе місце посідає діяльність Freedom House. Дана організація стала активним учасником міжнародного інформаційно-аналітичного та

правозахисного супроводу українського питання, публічно засудивши дії Російської Федерації та системно висвітлюючи наслідки війни для стану політичних прав і громадянських свобод в Україні та на окупованих територіях. Проте, не зважаючи на авторитетність та впливовість даної організації, у науковому дискурсі українських дослідників діяльність Freedom House здебільшого розглядається крізь призму її рейтингів і аналітичних звітів, без належного осмислення історичних передумов створення, інституційної логіки та специфіки практичної діяльності організації. Це зумовлює необхідність комплексного дослідження історії та діяльності Freedom House.

Аналіз досліджень. Серед дослідників історії міжнародної організації Freedom House слід відзначити статтю Дієго Джанноне «Political and Ideological Aspects in the Measurement of Democracy: the Freedom House Case» (Giannone, 2010) в якій здійснено критичний аналіз методології та концептуальних засад індексів Freedom House. Автор розглядає оцінювання демократії не лише як технічний інструмент вимірювання, а як політично та ідеологічно зумовлений процес. Також важливою є стаття Адріана Каратницького, радника і старшого дослідника Freedom House, який підбиває підсумки тридцятирічної історії звіту і окреслює загальні тенденції змін свободи у світі (Karatnycky, 2003). У статті Майкла Абрамовіца «Freedom House: 80 Years of Fighting Threats to Liberty» (Abramowitz, 2022) здійснено ретроспективний огляд восьмидесятирічної історії діяльності Freedom House. Автор, який на той час обіймав посаду президента організації, окреслює ключові етапи та здобутки Freedom House.

Метою даної статті є комплексне дослідження історії становлення та основних напрямів діяльності міжнародної неурядової організації Freedom House.

Виклад основного матеріалу. «Freedom House» (Дім свободи) – найстаріша американська організація, що займається підтримкою та захистом демократії в усьому світі. Міжнародна правозахисна організація Freedom House була створена у вирішальний період світової історії – напередодні вступу Сполучених Штатів Америки у Другу світову війну. Її офіційне заснування відбулося 31 жовтня 1941 р. в Нью-Йорку. Організація виникла на хвилі політичних і громадських ініціатив, спрямованих на підтримку демократичних цінностей та протидію тоталітаризму, який охопив значну частину світу в 1930-ті роки (Freedom House). На той час у США панували ізоляціоністські настрої: більшість американців виступали проти участі у європейському конфлікті. Проте група впливових громадських діячів, політиків і журналістів усвідомлювала, що боротьба проти нацизму і фашизму є не лише європейською справою, а питанням захисту самих основ свободи і демократії. Саме ця ідея лягла в основу створення Freedom House.

Організацію заснували відомі та впливові представники бізнесових кіл, профспілок, журналістики, академічного середовища та урядових структур, об'єднані спільною метою – захистом демократії та протидією загрозам свободі в умовах наростання тоталітаризму в Європі напередодні та під час Другої світової війни.

Одним із ключових засновників і першим виконавчим директором

організації Freedom House був громадський діяч Джордж Філд, який запропонував об'єднати кілька продемократичних об'єднань, що діяли у США, зокрема рух «Fight for Freedom Committee». Нову організацію замислювали як єдину платформу для координації громадських зусиль у боротьбі проти ізоляціонізму та в підтримку активної зовнішньої політики. Уже 22 січня 1942 р. у Нью-Йорку, за адресою 32 East 51st Street, було відкрито перший офіс Freedom House, який став центром її аналітичної та просвітницької діяльності, а саме місцем для зустрічей, планування радіопередач тощо. Джордж Філд був виконавчим директором організації до виходу на пенсію в 1967 р. (Karatnycky, 2003: 102).

Також серед засновників Freedom House були мер Нью-Йорка Фіорелло Ла Гуардія, Елізабет Каттер Морроу, Дороті Томпсон, Герберт Агар, Герберт Баярд Своуп, Ральф Банч, отець Джордж Б. Форд, Роско Драммонд та Рекс Стаут. Д. Томпсон та доктор Френк Кінгдон були співголовами [George Field].

Центральною фігурою серед ранніх лідерів Freedom House була перша леді Сполучених Штатів Елеонора Рузвельт – відома правозахисниця, майбутня головна авторка Загальної декларації прав людини. Її авторитет, міжнародні зв'язки та активна гуманітарна позиція значною мірою визначили ідеологічні засади новоствореної організації. Важливо, що у керівництві Freedom House одночасно працювали представники різних політичних таборів: зокрема, Венделл Вілкі, кандидат у президенти від Республіканської партії на виборах 1940 р., який виступав опонентом Франкліна Рузвельта, став палким прихильником діяльності організації. Він обіймав посаду почесного співголови разом з Елеонорою Рузвельт, що символізувало надпартійний характер Freedom House та її орієнтацію на спільні демократичні цінності, а не на політичне суперництво (Freedom House. Our History).

Така двопартійна співпраця заклала фундамент для подальшої діяльності організації, яка від моменту свого створення була покликана мобілізувати громадську думку в США на підтримку демократії, протидіяти авторитарним режимам та сприяти захисту громадянських і політичних прав у світі (Giannone, 2010: 73). Отже, Freedom House виникла 1941 р. внаслідок об'єднання двох груп, створених з метою заохочення суспільної підтримки участі Сполучених Штатів Америки у Другій світовій війні, що мало на меті подолання ізоляціоністських настроїв.

Від самого початку керівництво організації було переконане, що «американське лідерство в міжнародних справах є необхідним для утвердження прав людини та демократії», а також що «поширення демократії є найефективнішою зброєю проти тоталітарних ідеологій»; це переконання формувало своєрідну «місію [...] з розширення свободи в усьому світі та боротьби з іншою тоталітарною загрозою ХХ століття – комунізмом» (Matthew, 2021).

Поступово, розширюючи масштаби своєї діяльності після заснування, Freedom House сформувала чітку та багаторівневу організаційну структуру, покликану забезпечити ефективну реалізацію її місії з підтримки свободи, демократії та прав людини у глобальному вимірі. Найвищим керівним органом

організації є Рада довірених осіб (Board of Trustees), яка здійснює стратегічний нагляд за діяльністю Freedom House, визначає ключові напрями розвитку та контролює дотримання основоположних принципів незалежності й неупередженості. До складу Ради входять відомі громадські діячі, політики, дипломати, науковці та журналісти, що відображає міждисциплінарний характер і суспільну значущість діяльності організації.

Оперативне управління Freedom House здійснює виконавче керівництво, очолюване генеральним директором (CEO) та президентами організації, які відповідають за реалізацію стратегічних рішень, координацію програмної діяльності та управління фінансовими й кадровими ресурсами. Важливу роль у цій системі відіграють віце-президенти та директори окремих напрямів, зокрема досліджень і аналізу, міжнародних програм, адвокації, комунікацій та розвитку, що забезпечує комплексний підхід до виконання завдань організації.

Основу практичної діяльності Freedom House становить професійний штат експертів і аналітиків, які працюють як у центральних офісах, так і в регіональних представництвах по всьому світу. До їхніх функцій належать підготовка аналітичних матеріалів і щорічних звітів, зокрема «Freedom in the World», «Freedom on the Net» та «Nations in Transit», а також реалізація програм підтримки громадянського суспільства, правозахисників і незалежних медіа (Freedom House).

Важливим структурним елементом Freedom House є регіональні програми, що охоплюють країни Європи, Азії, Африки, Близького Сходу, Латинської Америки та Карибського басейну. Через ці програми організація здійснює освітні ініціативи, тренінги, грантову підтримку, мережеву взаємодію та адвокаційні кампанії, спрямовані на зміцнення демократичних інститутів і захист основоположних свобод у країнах з авторитарними або перехідними політичними режимами (Giannone, 2010: 74). Таким чином, організаційна структура Freedom House поєднує стратегічне керівництво, професійну експертизу та широку мережу регіональних програм, що дозволяє організації ефективно реагувати на глобальні виклики у сфері прав людини та демократії.

Уже в перші роки існування Freedom House ініціювала інформаційні кампанії проти нацистської пропаганди, підтримувала рухи опору в окупованих країнах (The History), організовувала публічні лекції, радіопередачі, публікації у пресі, що закликали американців підтримувати боротьбу проти держав Осі. Одним із напрямів діяльності було розвінчання тоталітарної пропаганди та популяризація ідеї, що свобода слова, віросповідання й об'єднання є невід'ємними складовими людської гідності.

У роки Другої світової війни Freedom House виступала спонсором низки впливових радіопрограм, зокрема «Voice of Freedom» («Голос свободи», 1942–1943) та «Our Secret Weapon» («Наша таємна зброя», 1942–1943) – радіосеріалу компанії CBS, створеного з метою протидії пропагандистським короткохвильовим передачам країн Осі (The History). У межах цих програм голова Ради письменників воєнного часу та представник Freedom House Рекс Стаут регулярно спростовував найбільш поширені приклади дезінформації й пропаганди, що циркулювали в ефірі того часу.

Після завершення війни організація не припинила своєї роботи, а, навпаки, розширила сферу діяльності. Freedom House виступала за реалізацію Плану Маршалла, підтримувала створення Організації Об'єднаних Націй (ООН) і Північноатлантичного альянсу (НАТО), вбачаючи в них гарантію захисту миру і демократії. Водночас організація сприяла внутрішньоамериканським демократичним реформам – зокрема, підтримувала рух за громадянські права афроамериканців та виступала проти переслідувань підозрюваних у «комуністичних симпатіях» під час маккартизму (Freedom House. Our History).

У 1950-х і 1960-х років Freedom House підтримувала Рух за громадянські права (Civil Rights Movement) у США та співпрацювала з провідними його лідерами, такими як Торгуд Маршалл і Рой Вількінс. Організація наголошувала на важливості захисту громадянських свобод і закликала до ліквідації дискримінації. Певні члени правління були активними в русі, а Freedom House навіть вручала свої нагороди таким діячам, як Мартін Лютер Кінг та Медгар Еверс у 1963 р. (Freedom House. Our History).

У 1960-х рр. Freedom House зосередила свою діяльність на підтримці демократичних рухів, боротьбі з расовою дискримінацією та протидії авторитаризму в умовах глобальної холодної війни. Організація активно виступала за розширення громадянських прав у США, підтримувала рух за права афроамериканців і публічно засуджувала расову сегрегацію.

На міжнародній арені організація Freedom House аналізувала стан свобод у країнах, залучених до деколонізації, та критикувала як радянські, так і інші авторитарні режими. У цей період закладаються основи для майбутніх глобальних досліджень, зокрема ідей, що згодом ляжуть в основу рейтингу «Freedom in the World». Організація зміцнює свій статус впливового голосу на захист демократії, поєднуючи громадянську активність у США з міжнародною правозахисною діяльністю (Matthew, 2021).

У 1975 р. Freedom House стала однією з перших міжнародних неурядових організацій, які публічно звернули увагу світової спільноти на масові порушення прав людини та геноцид у Камбоджі після приходу до влади режиму «Червоних кхмерів». Важливу роль у цьому процесі відіграв член Ради Freedom House Лео Черн, який ініціював і домігся ухвалення відповідної резолюції в Комісії ООН з прав людини щодо необхідності міжнародного розслідування злочинів, скоєних камбоджійським режимом (Freedom House. Our History).

Ще одним важливим моментом у роботі організації стала поїздка представників Freedom House у 1976 р. до Південно-Африканської Республіки з метою підготовки звіту про системні утиски темношкірого населення в умовах режиму апартеїду. У своїх матеріалах організація зосереджувала увагу на расовій дискримінації, поліцейському насильстві та порушеннях основоположних прав людини, розглядаючи ці явища як ключові прояви боротьби проти апартеїду. Активну участь у цій діяльності брали антиапартеїдні активісти Гелен Джозеф і Сузманн, які входили до Консультативної ради Freedom House (Freedom House. Our History). Таким

чином, організація не лише здійснювала аналітичне документування порушень прав людини, а й сприяла міжнародній мобілізації громадської думки проти расистських режимів, поєднуючи правозахисний дискурс із ширшою боротьбою за демократичні цінності в умовах холодної війни.

Слід зауважити, що позиція Freedom House щодо апартеїду відповідала зростанню міжнародного правозахисного консенсусу, який дедалі чіткіше трактував расову сегрегацію як порушення універсальних прав людини, а не як внутрішню справу держави.

У 1981 р. Freedom House виступила з ініціативою захисту прав радянських військовополонених, утримуваних у таборах на території Пакистану та Афганістану в контексті радянсько-афганської війни. Представники організації здійснили поїздки до регіону з метою збору інформації та публічного висвітлення умов утримання полонених. У результаті адвокаційних зусиль Freedom House питання дотримання гуманітарних норм щодо військовополонених набуло міжнародного резонансу, а двадцять осіб були згодом передані під опіку Сполучених Штатів Америки (Freedom House).

Також, Freedom House активно долучалася до підтримки А. Д. Сахарова та інших радянських дисидентів у 1970 – 1980-х роках, коли широка міжнародна увага до порушень прав людини в СРСР поступово зростала. Згідно з історичним оглядом організації, Freedom House була серед тих правозахисних інституцій, які виступали на захист А. Д. Сахарова та інших радянських правозахисників, документували факти репресій і включали це питання в ширший дискурс про свободу та політичні права (Freedom House. Our History).

На початку 1980-х рр. Freedom House долучається до підтримки виборчих процесів у зонах конфлікту, зокрема у 1982 р. представники організації здійснювали спостереження за виборчим процесом у Республіці Сальвадор в умовах тривалої громадянської війни. Діяльність організації була спрямована на підтримку умов для проведення виборів, а також на фіксацію порушень прав людини, пов'язаних із політичним насильством і діями збройних формувань. Freedom House публічно застерігала про довгострокову загрозу свободі з боку комуністичного повстанського руху, водночас наголошуючи на необхідності дотримання демократичних процедур і захисту цивільного населення (The History).

Важливим етапом інституціоналізації аналітичної діяльності Freedom House стало започаткування щорічного звіту *«Свобода у світі» («Freedom in the World»)*, який з часом перетворився на один із найавторитетніших глобальних інструментів оцінювання стану демократії та прав людини.

Індекс Freedom House було вперше започатковано Реймондом Гастілом у 1973 р. Як зауважує Дієго Джанноне «цей рік став жахливим для демократії та капіталізму через нафтову й інфляційну кризу, четверту арабо-ізраїльську війну, а також повалення демократично обраного соціалістичного уряду Сальвадора Альєнде в Чилі внаслідок державного перевороту. Ці події були охарактеризовані як «перший великий експеримент із формування неоліберальної держави»» (Giannone, 2010: 78). Так у 1973 р. з'явився перший звіт «Свобода у світі» («Freedom in the World»), який оцінював рівень

політичних прав і громадянських свобод у різних країнах. Ця ініціатива перетворила Freedom House на авторитетний міжнародний центр моніторингу демократії, до якого сьогодні звертаються уряди, дослідники та правозахисні організації по всьому світу.

Звіт «Свобода у світі» є одним із найвпливовіших і найцитованіших глобальних досліджень стану демократії, політичних прав і громадянських свобод у світі. Результати дослідження широко використовують ООН, ЄС, Держдепартамент США, Світовий банк, медіа та аналітичні центри для формування політики, визначення пріоритетів допомоги та моніторингу ситуації з правами людини. Звіт надає правозахисникам, журналістам і дослідникам авторитетні дані, які допомагають привертати увагу до порушень прав людини, аргументувати необхідність реформ і захищати демократичні інститути.

Звіт використовує уніфіковану методологію оцінювання, що дозволяє порівнювати рівень свобод у різних країнах і відстежувати динаміку змін упродовж років. Він став своєрідним міжнародним «барометром» демократії. Держави, у яких показник політичних та громадських свобод складає від 1.0 по 2.5 вважаються «вільні», держави з показником 3.0–5.5 – «частково вільні», а ті, у яких даний показник складає 5.5–7.0 – «невільні».

Оцінюючи понад 190 країн і територій, Freedom House фіксує як випадки демократичного прогресу, так і занепаду. Звіт допомагає зрозуміти масштабні процеси – хвилі демократизації, зростання авторитаризму, вплив конфліктів чи економічних криз на свободу. Публічність звіту стимулює уряди звертати увагу на свої показники, реагувати на критику та реформувати політичні та правові системи (Freedom House).

Рівень свободи країни у звіті визначається на основі низки критеріїв, зокрема: чи обираються глава держави та уряд на вільних і чесних виборах, чи функціонує незалежна судова система, чи дозволені вільні профспілки та громадські організації, а також чи існують можливості для ефективних колективних переговорів. Методологія Freedom House значною мірою ґрунтується на принципах, закладених у Загальній декларації прав людини.

Над підготовкою щорічної доповіді працюють близько двадцяти аналітиків та група висококваліфікованих наукових консультантів. Вони використовують широкий набір джерел: міжнародні й місцеві новини, академічні дослідження, матеріали неурядових організацій, аналітичних центрів, а також професійні контакти й поїздки до регіонів (Abramowitz, 2022).

Поряд із запровадженням загального індексу політичних прав і громадянських свобод, Freedom House поступово розширювала спектр своїх аналітичних інструментів, зосереджуючи увагу на окремих вимірах демократичного розвитку. Одним із таких інструментів став *Індекс свободи преси (Freedom of the Press)*, що являє собою щорічне глобальне дослідження рівня незалежності друкованих, електронних та онлайн-засобів масової інформації.

Дослідження свободи преси Freedom House здійснюється з 1980 р. та охоплює майже 200 країн і територій, що дозволяє проводити систематичний

порівняльний аналіз медіасередовища у світовому масштабі. На основі отриманих результатів держави класифікуються як «вільні», «частково вільні» або «невільні» з точки зору функціонування медіа, що корелює із загальною логікою оцінювання свободи, застосованою в інших звітах організації.

Методологія Індексу ґрунтується на оцінюванні правового, політичного та економічного середовища, у межах яких аналізуються умови діяльності медіа, ступінь державного та політичного тиску, а також економічні чинники, що впливають на доступ до інформації та фінансову незалежність журналістики. Кожна країна отримує кількісну оцінку за шкалою від 0 до 100, де 0 відповідає найвищому рівню свободи, а 100 – найнижчому. Оцінювання здійснюється на основі 23 показників, згрупованих у зазначені три категорії. Відповідно до підсумкового балу, країни відносять до категорій: 0–30 – «вільні» медіа, 31–60 – «частково вільні», 61–100 – «невільні» (Freedom House. Our History).

Щорічні звіти відображають події попереднього календарного року та базуються на універсальних критеріях, які водночас враховують культурні, політичні й економічні відмінності між країнами. Такий підхід дає змогу здійснювати комплексну оцінку рівня незалежності засобів масової інформації, різноманітності джерел і контенту, а також реальних можливостей журналістів працювати вільно та об'єктивно. Результати дослідження широко використовуються урядовими структурами, міжнародними організаціями, науковцями та представниками медіа як аналітичний інструмент для оцінки стану свободи слова у глобальному та регіональному вимірах.

Реагуючи на зростання значення цифрового простору для реалізації громадянських і політичних прав, Freedom House у 2009 р. започаткувала щорічну доповідь «Свобода в мережі» (*Freedom on the Net*), спрямовану на систематичний моніторинг стану інтернет-свобод у світі. Цей звіт зосереджується не лише на технічній доступності Інтернету, але й на ширшому спектрі цифрових прав і свобод, включно зі свободою вираження поглядів онлайн, захистом приватності та дотриманням прав користувачів у цифровому просторі.

Дослідження охоплює держави з різними політичними режимами, рівнем економічного розвитку та станом медіасвободи, що дозволяє здійснювати порівняльний аналіз впливу політичних і правових чинників на цифрове середовище. Методологія доповіді ґрунтується на оцінюванні трьох ключових сфер: обмежень доступу до Інтернету, які включають інфраструктурні бар'єри та державне блокування мережі; обмежень контенту, зокрема цензури, фільтрації інформації та маніпуляцій інформаційними потоками; а також порушень прав користувачів, серед яких особливу увагу приділено незаконному стеженню, переслідуванню за онлайн-активність і відсутності ефективних правових гарантій.

За результатами оцінювання кожна країна отримує інтегральний показник за шкалою від 0 до 100, де 0 відповідає найвищому рівню свободи, а 100 – найнижчому. Відповідно до підсумкового балу держави класифікуються як «вільні» (0–30), «частково вільні» (31–60) або «невільні» (61–100) у цифровому

вимірі. Така система класифікації узгоджується з підходами, застосованими в інших звітах Freedom House, що забезпечує методологічну цілісність усієї серії досліджень (Freedom House).

Окрім базових щорічних індексів, Freedom House готує низку спеціалізованих тематичних доповідей, спрямованих на поглиблений аналіз окремих регіонів і аспектів демократичного розвитку. Ці звіти розширюють аналітичну рамку організації та дозволяють комплексніше оцінювати стан демократії і прав людини у глобальному та регіональному вимірах.

Однією з таких доповідей є «Nations in Transit» («Країни перехідного періоду»), що публікується з 2003 р. та зосереджується на дослідженні політичних і інституційних трансформацій у державах Східної Європи, Балканського регіону та пострадянського простору. У межах цього звіту аналізуються ключові компоненти демократичного врядування, зокрема виборчі процеси, розвиток громадянського суспільства, рівень незалежності засобів масової інформації, ефективність місцевого самоврядування та стан судової системи.

Іншим важливим аналітичним продуктом є доповідь «Countries at the Crossroads» («Країни на роздоріжжі»), яка виходить із 2004 р. і присвячена поглибленій оцінці країн, що перебувають у перехідному стані між авторитарними та демократичними моделями правління. У звіті основну увагу приділено якості державного управління, рівню політичної підзвітності, дотриманню принципу верховенства права та ступеню забезпечення основоположних громадянських свобод (Abramowitz, 2022).

Окреме місце серед регіонально орієнтованих досліджень Freedom House посідає доповідь «Women's Rights in the Middle East and North Africa» («Права жінок на Близькому Сході та в Північній Африці»), яка публікується з 2005 р. Вона зосереджена на комплексному аналізі становища жінок у країнах відповідного регіону, охоплюючи питання політичної участі, доступу до освіти, економічних можливостей, соціальної інтеграції та рівня захисту від дискримінаційних практик.

Загалом ці спеціалізовані звіти відіграють важливу роль у деталізації регіональних і тематичних аспектів демократичних трансформацій, доповнюючи універсальні індекси Freedom House та сприяючи глибшому розумінню особливостей демократизації і правозахисних процесів у різних частинах світу (Freedom House).

Починаючи з 2002 р. організація Freedom House випустила понад 85 спеціальних звітів, в тому числі: «Найгірші з найгірших: найбільш репресивні суспільства у світі», «Голоси на вулицях: масові соціальні протести та право на мирні збори», «Свобода в Африці на південь від Сахари 2009».

Поряд із підготовкою аналітичних звітів Freedom House здійснює ширшу програмну та адвокаційну діяльність, спрямовану на просування демократичних цінностей і захист свободи слова. Організація має мережу представництв у різних країнах, через які підтримує розвиток правозахисних ініціатив, неурядових організацій та інститутів громадянського суспільства.

Важливим напрямом діяльності Freedom House є участь у міжнародних

коаліціях. Зокрема, організація входить до Міжнародної біржі свободи слова (International Freedom of Expression Exchange – IFEX), глобальної мережі, що об'єднує понад 80 неурядових організацій, які займаються моніторингом свободи вираження поглядів та захистом осіб, переслідуваних за реалізацію цього права. У межах цієї співпраці Freedom House здійснює моніторинг стану свободи слова у світі та надає підтримку журналістам, письменникам і громадським діячам, які зазнають тиску або репресій (Freedom House. Our History).

Окрему увагу організація приділяє аналізу інформаційної політики авторитарних держав. Зокрема, Freedom House видає спеціалізований китайськомовний медіабюлетень, а також пов'язаний із ним щотижневий аналітичний огляд свободи преси в Китайській Народній Республіці, що спрямований на висвітлення тенденцій державного контролю над медіа та обмеження свободи інформації.

Використовуючи сучасні цифрові інструменти для поширення своїх матеріалів, Freedom House 2013 р. запустила офіційний мобільний застосунок для платформи iPhone, розроблений британським підприємцем Джошуа Браудером, що стало черговим кроком у розширенні доступу до аналітичних ресурсів організації (Matthew, 2021).

У 2020-х роках Freedom House зберігає статус однієї з провідних міжнародних організацій, що відстежує стан демократії, політичних прав і громадянських свобод у світі. На сучасному етапі її діяльність зосереджена на фіксації глобального спадання рівня свободи, яке триває вже понад десятиліття. У своїх щорічних звітах, зокрема «Свобода у світі», Freedom House наголошує на посиленні авторитарних тенденцій, обмеженні демократичних інститутів, переслідуванні незалежних медіа та зростанні політичних репресій. Важливим напрямом діяльності організації стала підтримка правозахисників, журналістів і громадських активістів: у 2023 р. вона надала допомогу тисячам учасників громадянських рухів у понад 90 країнах, надаючи навчальні програми, гранти та екстрену фінансову підтримку (Freedom House).

Значну увагу Freedom House приділяє впливу війни в Україні на стан свобод. Організація оцінює зміни в політичних правах і громадянських свободах в умовах повномасштабного вторгнення РФ та окремо аналізує ситуацію на окупованих територіях. Водночас вона підкреслює, що попри складні умови, українське громадянське суспільство залишається одним із найактивніших у регіоні.

Однією з ключових сфер сучасної діяльності є захист цифрових прав: у звітах «Свобода в мережі» Freedom House досліджує тенденції онлайн-цензури, блокування платформ, дезінформації та посилення цифрового контролю з боку урядів. Особливу увагу організація приділяє новим викликам, пов'язаним зі штучним інтелектом, який усе частіше використовується для стеження та цифрової репресії (Abramowitz, 2022).

Окремим напрямом є протидія транскордонним репресіям, коли авторитарні режими переслідують дисидентів за межами своїх країн через погрози, стеження або тиск на їхні родини. Так само Freedom House постійно

висвітлює погіршення стану свободи преси, підкреслюючи зростання кількості держав, у яких журналісти стикаються з кримінальним переслідуванням, обмеженням доступу до інформації та фізичними загрозами. У низці країн організація зазнає прямого тиску: зокрема, у 2024 р. у Росії Freedom House було визнано «небажаною організацією» (Freedom House).

Водночас діяльність Freedom House неодноразово ставала предметом критики як у політичному, так і в науковому дискурсі. Основні зауваження стосуються потенційної політичної упередженості організації, зокрема з огляду на фінансування частини її програм урядовими структурами США, що, на думку критиків, може опосередковано впливати на формування оцінок політичних режимів. Представники окремих держав, насамперед з авторитарними моделями управління, звинувачують Freedom House у просуванні західних ліберально-демократичних цінностей та у вибірковості підходів до оцінювання рівня свобод.

Окремий напрям критики пов'язаний із методологією рейтингів, які, за оцінками низки дослідників, ґрунтуються на нормативних демократичних стандартах і не завжди повною мірою враховують історичні, соціально-культурні та інституційні особливості розвитку різних країн. У цьому контексті наголошується, що індекси Freedom House доцільно використовувати як інструмент порівняльного аналізу, поєднуючи їх із альтернативними індикаторами демократії та якісними дослідницькими методами. Авторитарні режими активно реагують на діяльність Freedom House: у 2024 р. Китай та Іран звинувачують у втручанні у внутрішні справи та пропаганді західної моделі демократії (Freedom House). Незважаючи на це, більшість експертів визнають, що звіти Freedom House залишаються важливим джерелом інформації для аналізу стану демократії, свободи слова та прав людини у світі.

Висновки. Історія Freedom House демонструє, що це не просто дослідницька структура, а активний учасник глобального процесу захисту демократії. Її діяльність сприяє підвищенню прозорості, зміцненню демократичних інститутів і формуванню міжнародної політики, яка базується на правах людини та верховенстві права. Freedom House є однією з найстаріших і найвпливовіших міжнародних правозахисних організацій у світі. У 2020-х роках Freedom House активно реагує на нові глобальні виклики, пов'язані з авторитаризмом, війнами та цифровою трансформацією. Її аналітичні звіти залишаються важливим джерелом для міжнародних інституцій, урядів, дослідників і правозахисників, а практична підтримка активістів посилює її роль як впливового захисника демократії й громадянських свобод у сучасному світі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

- Abramowitz, 2022 – Abramowitz M. Freedom House: 80 Years of Fighting Threats to Liberty. *Freedom House*. 2022. URL: <https://surl.li/zspzqc>
- Freedom House. *Офіційний сайт організації*. URL: <https://freedomhouse.org/>
- Freedom House. Our History. *Офіційний сайт організації*. URL: https://freedomhouse.org/about-us/our-history?utm_source=chatgpt.com
- George Field Collection of Freedom House Files, 1933-1990 (bulk 1941-1969). *Princeton University LibraryMudd Manuscript Library*. URL: <http://arks.princeton.edu/ark:/88435/j9602061n>

- Giannone, 2010 – Giannone D. Political and ideological aspects in the measurement of democracy: the Freedom House case. *Democratization*. 2010. № 17. pp. 68-97.
- Karatnycky, 2003 – Karatnycky A. The 30th Anniversary Freedom House Survey: Liberty's Advances in a Troubled World. *Journal of Democracy*. 2003. Volume 14, Number 1. pp. 100-113. URL: <https://muse.jhu.edu/article/38541>
- Matthew, 2021 – Matthew L., Edwards M. D. Race, policing, and history – remembering the Freedom House Ambulance Service. *The New England Journal of Medicine homepage*. 2021. № 15. URL: <https://www.nejm.org/doi/full/10.1056/NEJMp2035467>
- Organization The Freedom House. *Participedia*. URL: <https://participedia.net/organization/262>
- The History and Legacy of the Freedom House. *Heinz History Center*. URL: <https://www.heinzhistorycenter.org/blog/general-the-history-and-legacy-of-the-freedom-house/>

REFERENCES

- Abramowitz, 2022 – Abramowitz M. Freedom House: 80 Years of Fighting Threats to Liberty. *Freedom House*. 2022. URL: <https://surl.li/zspzqc> [in English].
- Freedom House. *Ofitsynny sayt orhanizatsiyi*. URL: <https://freedomhouse.org/> [in English].
- Freedom House. Our History. *Ofitsynny sayt orhanizatsiyi*. URL: https://freedomhouse.org/about-us/our-history?utm_source=chatgpt.com [in English].
- George Field Collection of Freedom House Files, 1933-1990 (bulk 1941-1969). *Princeton University LibraryMudd Manuscript Library*. URL: <http://arks.princeton.edu/ark:/88435/j9602061n> [in English].
- Giannone, 2010 – Giannone D. Political and ideological aspects in the measurement of democracy: the Freedom House case. *Democratization*. 2010. № 17. pp. 68-97. [in English].
- Karatnycky, 2003 – Karatnycky A. The 30th Anniversary Freedom House Survey: Liberty's Advances in a Troubled World. *Journal of Democracy*. 2003. Volume 14, Number 1. pp. 100-113. URL: <https://muse.jhu.edu/article/38541> [in English].
- Matthew, 2021 – Matthew L., Edwards M. D. Race, policing, and history – remembering the Freedom House Ambulance Service. *The New England Journal of Medicine homepage*. 2021. № 15. URL: <https://www.nejm.org/doi/full/10.1056/NEJMp2035467> [in English].
- Organization The Freedom House. *Participedia*. URL: <https://participedia.net/organization/262>
- The History and Legacy of the Freedom House. *Heinz History Center*. URL: <https://www.heinzhistorycenter.org/blog/general-the-history-and-legacy-of-the-freedom-house/> [in English].

Перше надходження – 12.02.2026
Прийнято до друку – 27.02.2026
Оприлюднено на сайті – 06.05.2026